

בית המשפט העליון

דנ"פ 1397/03

בפני: כבוד השופט מ' חשין

העותרת: מדינת ישראל

נגד

המשיב: שמעון שבס

בשם העותרת: עו"ד עדנה ארבל, פרקליטת המדינה

בשם המשיב: עו"ד מיכה פטמן

עתירה לקיומו של דיון נוסף בפסק דינו של בית המשפט העליון בע"פ 347/01 ובע"פ 332/01 מיום 30.1.03 שניתן על ידי כב' השופטים א' מצא, ד' דורנר ומ' נאור

החלטה

שמעון שבס (שבס) עמד לדין פלילי לפני בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו (ת"פ 40387/99) בעניינן של שתי פרשות שאירעו בין חודש יולי 1992 לבין חודש מאי 1995, שעה שכיהן כמנהל הכללי של משרד ראש הממשלה. בפרשה האחת הואשם שבס בניצול משרתו כדי לקדם עיסקה מסחרית-ביטחונית עם מדינה זרה, עיסקה שהיתה אמורה להניב רווח כספי ניכר לשבס עצמו ולכמה מידידיו. בפרשה השנית הואשם שבס בניצול משרדו כדי לקדם תוכניות בניה של חבריו בתמורה לטובות הנאה מסויימות. ההאשמות שהועלו נגד שבס היו אלו: לקיחת שוחד, ניסיון ללקיחת שוחד, הדחה בחקירה, סחיטה באיומים, מירמה והפרת אמונים.

2. בית המשפט המחוזי (השופט א' א' לוי) זיכה את שבס מרוב האישומים, אך הרשיע אותו בשני אישומים מן הפרשה הראשונה: האישום של ניסיון ללקיחת שוחד והאישום של מירמה והפרת אמונים. משהרשיעו כך בדינו, גזר בית המשפט על שבס עונש מאסר בן שלוש שנים - מהן שנתיים לריצוי בפועל ושנה אחת מאסר על תנאי - ועליהן קנס בסך 50,000 ש"ח.

3. שבס ערער לבית המשפט העליון על הרשעתו בדין, ולחלופין, על חומרת העונש (ע"פ 347/01), והמדינה מצידה ערערה על זיכויו של שבס מן העבירה של מירמה והפרת אמונים בפרשה השניה (ע"פ 332/01). בית המשפט העליון נענה לערעורו של שבס וזיכה אותו מהרשעותיו בפרשה הראשונה. אשר לערעור המדינה בעניינה של הפרשה השניה, במקום זה נחלקו הדעות: השופטים מצא ודורנר החליטו לדחות את ערעור המדינה, בעוד אשר השופטת נאור סברה כי ראוי להרשיע את שבס בעבירה של מירמה והפרת אמונים.

4. מונחת עתה לפני עתירת המדינה לקיומו של דיון נוסף בהחלטה לזכות את שבס - בשתי הפרשות - מן העבירה של מירמה והפרת אמונים. לטענת המדינה, ראוי היא ההחלטה לדיון נוסף בה "מפאת חשיבותה וקשיותה של ההלכה שנפסקה בפסק דין זה ובשל היותה עומדת בסתירה להלכה הקיימת." עוד אומרת המדינה, כי פסק הדין עשוי "להשפיע השפעה מהותית, ולטענת המבקשת חמורה, על תרבות השלטון במדינת ישראל, ובאופן מיוחד על הכללים הראויים בדבר היחס בין הון ושלטון." מוסיפה המדינה ומציינת, "כי פסק דינו של בית המשפט הנכבד חורג מאמות המידה הנורמטיביות שנקבעו בעבר וקובע, הלכה למעשה, עמדה נורמטיבית חדשה באשר להבחנה שבין התחום האתי או המשמעותי ובין התחום הפילילי." אשר-על-כן, כך גורסת המדינה " להכרעה זו של בית המשפט העליון הנכבד קיימת גם השלכה על מדיניות רשויות השלטון הממונות על אכיפת החוק, והיא פוגעת באופן ממשי ביכולת לאכוף נורמות של טוהר מידות, יושר והגינות בשרות הציבורי."

עתירת המדינה מוגבלת בהיקפה. טוענת היא (בפיסקה 9 שלעתירה) כי בשל האופי "הגורף והמעורפל" של עבירת המירמה והפרת אמונים - עבירה כהגדרתה בסעיף 284 לחוק העונשין, תשל"ז-1977 - "יש צורך מובהק - ציבורי ומשפטי - שלא ניתן להפריז בחשיבותו לקבוע עקרונות נורמטיביים אחידים וברורים באשר לפרשנותה הראויה, בייחוד בכל הקשור למצבים בהם מצוי עובד הציבור במצב של ניגוד עניינים"; ומוסיפה היא (בפיסקה 47), כי "בית המשפט הנכבד מתבקש לקיים דיון נוסף כדי לבחון ולהכריע, בהרכב מורחב של שופטים, מהן אמות המידה הנורמטיביות לפיהן יש לפרש את העבירה של 'מירמה והפרת אמונים' ובכלל זאת את יסוד הפגיעה בציבור'."

5. שבס מתנגד לקיומו של דיון נוסף. לטענתו (בפיסקה 3 לתגובתו לעתירה):

אין בפנינו הלכה. אין בפנינו הלכה חדשה, אין בפנינו עניין עקרוני, אין בפנינו עניין חדש או קשה או טעון הבהרה; הגבולות בין הפלילי ללבר פלילי - מוכרים כבר מזה מספר עשורים; גם חילוקי דעות בין שופטי הרכב אינה עילה לדיון נוסף; כן ידוע זה מכבר כי רצון המדינה לערער על פסק דין חלוט אף הוא אינו עילה לדיון נוסף; וכך גם העובדה כי קיים פסק דין אשר בו על בסיס עובדות אחרות נקבעו ממצאים אחרים אינה מהווה עילה לדיון נוסף (כל ההדגשות במקור).

בהמשך תגובתו מפתח שבס כל אחת מטענות אלו תוך שהוא מדגיש כי עיקר זיכוי מייסד עצמו על העובדות הספציפיות שהונחו לפני בית המשפט.

6. הקורא בעתירת המדינה יכיר בנקל כי אין היא עתירה מן-המניין לקיומו של דיון נוסף. ואמנם, פסק הדין שניתן בערעורו של שבס אינו אומר לקבוע הלכה "חדשה" במובנו הרגיל של המושג "הלכה חדשה". מכריע הוא במסכת העובדות שהונחה לפניו על-פי ההלכה הקיימת. ואולם גם זו אמת, שהעיקרים הבונים את העבירה של מירמה והפרת אמונים, ותחומי התפרשותה של העבירה, מעורפלים הם למדי. אכן, התמונה הנחזית של ההלכה הקיימת בעניינה של עבירת המירמה והפרת אמונים - כך גם בענייניו של שבס - רחוקה היא מאוד מהניח את הדעת. מעבר מזה, מדברים אנו בעבירה שקשה להגזים בחשיבותה מבחינתם של המינהל התקין, אינטרס הציבור וטוהר המידות של עובדי הציבור. ומעבר מזה, ענייננו בעבירה ייחודית ומיוחדת, עבירה בת "ריקמה פתוחה", עבירה שגבולותיה אינם ברורים כלל ועיקר. העבירה "עבירת מיסגרת" היא, ושלא כדרכן של עבירות פליליות אין היא בנויה על יסודות מוגדרים באורח מדוייק וברור. העבירה עבירה היא שניתן לכנותה "עבירה יישומית", קרא: עבירה שעיקריה ניכרים בדרכי יישומה.

7. זאת ועוד: בשנים האחרונות הוגשו כתבי אישום לא מעטים נגד אישי ציבור בעבירה זו של מירמה והפרת אמונים, ואולם פסקי הדין שניתנו לא הבהירו במידה מספקת את יסודותיה ולא היתוו בדיוק הראוי את קו הגבול בין התנהגות שאין בה אלא פגיעה באתיקה או הפרה של כללי משמעת לבין התנהגות הנושאת אופי פלילי. הנדרש מכאן הוא, שאין הלכה הקובעת אמות-מידה ברורות די-הצורך להנחייתם של עובדי ציבור בעת מילוי תפקידם, ולהנחיית הרשויות הממונות על אכיפת החוק בפתחתן של

חקירות ובהגשת אישומים בעניינה של עבירה זו. אם אין די בכך, הנה היעדר הבהירות באשר להיקפה של העבירה בא לידי ביטוי מטריד - פעם אחר פעם, וכן אף בענייננו - בחילוקי דעות המתגלעים בין השופטים בשאלה אם התנהגות פלונית באה או אינה באה בגדרה של העבירה.

8. על רקע דברים אלה כולם שקלתי את עתירת המדינה ואת טעמי ההתנגדות של שבס; שקלתי כל אלה והיגעתי לכלל מסקנה כי יש ונכון להורות על קיומו של דיון נוסף. אכן, ערפל כבד זה הנח על העבירה ראוי לו כי יוסר או, למיצער, כי יתפוגג ולו במיקצת. במובן זה, כך סבור אני, ההלכה בענייננו הלכה היא שמפאת "חשיבותה" ו"קשיותה" - כמשמעות מושגים אלה בהוראת סעיף 30(ב) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], תשמ"ד-1984 - ראויה היא כי תידון בדיון נוסף. אפשר אף ניתן לומר כי מדברים אנו במצב בו קיימת סתירה בין הלכות שנפסקו על-ידי בית המשפט העליון. ראוי להם לבתי המשפט כי יעשו את כל הניתן, כיכולתם, להבהיר את עיקריה ואת תחומי פרישתה של העבירה. בוודאי ראויה היא ההלכה לדיון נוסף בה מבחינת אינטרס הציבור.

9. עתירת המדינה, כאמור בה, עיקרה בצורך לקבוע מיבחן ברור ליישומה של עבירת המירמה והפרת אמונים. בתיתי דעתי לצורך זה, ובהתחשב במיוחדות העתירה שלפנינו - עתירה שאין עניינה ב"הלכה חדשה" במובנה הרגיל אלא בהלכה חשובה וקשה על רקע הצטברות הלכות קודמות זו-על-גבי-זו - זימנתי את באי-כוח בעלי-הדין ושאלתי את בא-כוח המדינה אם נכונה היא המדינה - למקרה שתזכה בעתירה - לוותר מראש על עתירה לגזור עונש מאסר על שבס. בא-כוח המדינה ביקש שהות להתייעצות, ומונחות עתה לפני תגובת המדינה לשאלתי ותגובתו של שבס לתגובת המדינה.

10. תגובת המדינה מגלה על פניה התלבטות לא קלה שהפרקליטות נתלבטה בה, אך לסופם של דברים מסכימה המדינה כי לא תעתור לגזור על שבס עונש מאסר - אם תזכה, כמובן, בעתירתה - וזאת "בשל המאפיינים המיוחדים של הבקשה בתיק זה, ולנוכח הערותיו של בית-המשפט הנכבד והצעתו בדיון, ובשל החשיבות היתירה שמייחסת העותרת לדיון הנוסף המבוקש".

בתגובתו על תגובת המדינה טוען עורך-דין פטמן כי אין בדברי המדינה כדי לשנות ממערכת השיקולים שלעניין, וממילא ראוי לדחות את העתירה לקיומו של דיון נוסף. בא-כוחו של שבס מדגיש בתגובתו כי אין זה דין שעל גבו של מרשו יחרשו להבהרתה של ההלכה, ועומד הוא על הסבל שהיה מנת חלקו של שבס בחקירתו

ובמשפטו שפרש עצמו על פני כשבע שנים, מאז שנת 1996 ועד הנה. וכך אומר בא-כוחו של שבס בסיומו של טיעונו זה: "אין למדינה כל זכות שבדין לחייבו [לחייב את שבס] ליטול חלק בהליכים 'תורתיים' הנדרשים, לדעת המדינה, להגדרה טובה יותר של עבירת הפרת האמונים, ממנה זוכה שבס".

11. שקלתי את הטיעונים מכאן ומכאן, והחלטתי כי יש ונכון להורות על קיומו של דיון נוסף. אשר לטיעונו האחרון של שבס נזכור, שבית-המשפט קבע מפורשות - לעניינה של הפרשה הראשונה - כי התנהגותו של שבס היתה התנהגות בלתי ראויה, כי נפל בה פגם, וכי בפעילותו דבק דופי אתי. בית-המשפט אף הוסיף וקבע כי "חריגתו של שבס מנורמת ההתנהגות המצופה מעובד ציבור הצדיקה את העמדתו לדין משמעתי... (בפיסקה 25 לפסק-דינו של השופט מצא). הוא הדין בעניינה של הפרשה השנייה, כאמור בפיסקה 37 לפסק-הדין (בעמ' 42), בפיסקה 38 (בעמ' 44) ובפיסקה 39 (בעמ' 45). בהקשר זה נוסיף ונזכיר את חוות-דעת המיעוט של השופטת נאור, בעיקר בפיסקאות 7 ו-8 לפסק-דינה (בעמ' 48).

12. אני מחליט על קיומו של דיון נוסף בפסק הדין שניתן בערעורו של שבס. הדיון הנוסף יוגבל לבירור עיקריה ותחומי פרישתה של עבירת המירמה והפרת אמונים, במגמה לקבוע מיבחן ברור ומדויק ככל הניתן ליסודותיה של העבירה וליישומו של הדין על ענייניו של שבס.

13. הדיון הנוסף ייערך לפני תשעה או לפני אחד-עשר שופטים - כהחלטתו של הנשיא ברק - והחלטתי זו אני מעביר לנשיא להמשך ההליכים.

היום, ד' בניסן תשס"ג (6.4.2003).

ש פ ט